

**Երիտասարդ Պատմագետների Ասոցիացիա ՀԿ-ի Edu Armenia
Նախաձեռնություն**

**Ուսուցիչների պետական պարտադիր
վերապատրաստման
դասընթաց 2022**

Հետազոտական աշխատանք

Թեմա՝ Բուլինգ, կանխարգելիչ միջոցներ

Հետազոտող ուսուցիչ՝ Հրազդանի հ. 8 հիմն. դպր.

Կերպարվեստի ուսուցիչ Ա. Իսրայելյան

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Ներածություն	3
Խնդրի վերհանում և Հարցի առաջ քաշում.....	
Առաջ եկած խնդիրներ	
Տվյալների հավաքագրում	
Տեսության ուսումնասիրում, վերլուծություն	
Եզրահանգում, գնահատում	
Գրականության ցանկ	

Դպրոցը սոցիալականացման կարևորագույն օղակներից է, իսկ դասարանը առաջնային սոցիալական խումբ, որտեղ ինտենսիվորեն ձևավորվում են սեփական անձի, կյանքի նպատակների և աշխարհի մասին պատկերացումները:¹ (Գծապատկեր 1)

Այս առումով, հանրային կրթության որակը ոչ միայն կրթության հասանելիությունը, բովանդակությունը և պատշաճ նյութատեխնիկական բազայի առկայությունն է, այլև անվտանգ հոգեբանական միջավայրը, որտեղ աշակերտը զերծ է ցանկացած բռնությունից և հնարավորություն ունի լիարժեք օգտագործել իր անձի զարգացման այդ կարևոր տարիները: Եվ եթե ֆիզիկական բռնությունը ավելի տեսանելի և դատապարտելի է, ապա սոցիալ-հոգեբանական բռնության բազմաթիվ դրսևորումներ (պիտակավորում, վիրավորանք, ծաղր, հայհոյախոսություն, կոպտախոսություն, բամբասանքներ, բացառում և այլն), որոնք միավորվել են bullying տերմինի ներքո, ավելի քիչ դատապարտելի են հասարակության կողմից, ավելի դժվար չափելի են, իսկ բացահայտման և կանխարգելման մեխանիզմները թե՛ օրենսդրական ակտերի բովանդակության, թե՛ դրանց կիրառման մակարդակում ևս հստակ սահմանված չեն: Ցավոք, 2018թ. Յունիսեֆի զեկույցը փաստում է, որ աշխարհում 13–15 տարեկան աշակերտների կեսը՝ 150 մլն երեխա, ասել է, որ դպրոցում կամ դպրոցի տարածքում հասակակիցների կողմից բռնության է ենթարկվել, 39 զարգացած երկրներում 10 աշակերտից 3-ն ասել է, որ բուլինգի է ենթարկել իր դասընկերոջը:² (Գծապատկեր 2) Ինչ վերաբերում է Հայաստանյան իրավիճակին, Save the Children-ի և World Vision-ի կողմից 2017 թ.-ին Հայաստանում իրականացված «Երեխաների կարծիքով» հետազոտության տվյալների համաձայն, միջին դասարանների աշակերտների շուրջ 40 %-ը շաբաթական 1-5 անգամ դպրոցում ականատես է լինում ծաղրի կամ կռվարար պահվածքի: Առավել հաճախ (21% դեպքերում) ծաղրի են ենթարկվում արտաքին տեսքի համար:³

¹ <https://www.nea.org/professional-excellence/school-climate/bullying>

² «Երեխաների կարծիքով» հարցման արդյունքներ, Երևան 2017

https://resourcecentre.savethechildren.net/node/12512/pdf/yv_brief_version_final_arm.pdf

³ ՀՀ մարդու իրավունքների պաշտպանի գործունեության ուղենիշները երեխայի իրավունքների պաշտպանության ոլորտում. իրավական վերլուծություն, Երևան 2017

https://www.unicef.org/armenia/sites/unicef.org.armenia/files/2019-01/no%20hyph%20reportcomplaint%20mechanism_HRDO.pdf

Ուսուցիչը կամ մեծահասակը կարող են դադարեցնել ֆիզիկական բռնությունը, բայց քչերը կարող են վերջ դնել բանավոր մեկնաբանություններին և ծաղրողներին, որոնց կարող է բախվել երեխան: Ասում են, որ լեզուն կարող է ամենաբարձր աստիճանի վնաս պատճառել: Չնայած այս ամենին, ցավոք, շատ մարդիկ նախընտրում են անտեսել ահաբեկումը ինչն էլ հաճախ հանգում է ահաբեկման համաճարակի սրմանը: Բացի այդ, երբ բռնվում են կռվի ժամանակ կամ բռնություն գործադրելիու պահին, շատ դեպքերում և՛ զոհերը, և՛ կռվարարը նույն պատիժն են ստանում: Սա կարող է ավելի հուսահատեցնել տուժողին և ստիպել, որ չբարձրաձայնի: Երեխաները, որոնք ահաբեկման զոհ են դարձել կրում են երկարատև ֆիզիկական և էմոցիոնալ ուղեբեռը, սակայն բազմաթիվ ուսուցիչներ և ծնողներ նախընտրում են անտեսել այն՝ ասելով, որ «դա միշտ տեղի է ունենում» կամ «դա պարզապես փուլ է և կանցնի»:

ԽՆԴԻՒ ՎԵՐՅԱՆՈՒՄ և ՀԱՐՑԻ ԱՌԱՋ ՔԱՇՈՒՄ

Բուլինգինգը դարձել է համատարած աշխարհի բոլոր դպրոցներում: Հազարավոր երեխաների վիրավորվում են, մատնանշում և բարոյազրկում՝ անվանվելով նվաստացուցիչ անունների գուևագեղ առատությամբ: Այո, դպրոցը պետք է կոշտ լինի: Բայց դա չպետք է այնքան կոշտ լինի, որ ցանկություն առաջանա թաքնվել ծածկոցների տակ և մնալ տանը: Սովորաբար երեխաները պատրաստ են դիմակայել ամենախիստ ուսուցիչներին, բայց նրանք սարսափում են կռվարարների ամբոխի հետ հանդիպելուց: Թեև տարիների ընթացքում բազմաթիվ քայլեր են ձեռնարկվել այս ամենը դադարեցնելու համար, չի կարելի ժխտել, որ ահաբեկման համաճարակը դեռ գոյություն ունի այսօր:

Չետագոտության արդյունքում պարզվել է, որ ահաբեկման համաճարակը ժամանակի ընթացքում էլ ավելի է վատթարացել՝ կապված հավատքների և մշակույթների բազմազանության աճի հետ: Բուլինգի ենթարկվելու վախը մոտ 160,000 աշակերտի դրդել է դպրոց հաճախելու փոխարեն մնալ տանը: Փաստորեն, ահաբեկումը նաև ճանապարհ է հարթել տնային ուսուցման հայեցակարգի համար: Բուլինգի վտանգավոր մասն այն է, որ այս արարքի զոհերը 2-9 անգամ ավելի հավանական են համարում ինքնասպանությունը որպես փախուստի միջոց:

Ի հավելում, ավագ դպրոցի տարիքային խմբի երեխաների 14%-ը մտածում է ինքնասպանության մասին, իսկ մոտավորապես 7%-ը ամեն տարի իրականում

դա անում է: Ինքնասպանության հետևանքով ուսանողների մահացությունների թիվը օրեցօր ավելանում է, քանի որ ահաբեկչության համաճարակը շարունակում է տարածվել: Սեռական փոքրամասնությունները ավելի հավանական է, որ դառնում ահաբեկման թիրախ:⁴

Նախկինում ահաբեկման դրվագները այնքան էլ տարածված չէին և այն ականատեսները սովորաբար հայտնում էին դրա մասին պատկան մարմիններին: Այնուամենայնիվ, պայմանները արագորեն վատթարանում են, քանի որ ոչ միայն իրենք՝ զոհերը, այլև ականատեսները չեն ցանկանում 7արտահայտվել արարքի դեմ, քանի որ վախենում են լինել հաջորդ թիրախը: Երեխաների ահաբեկումը զգալիորեն ավելի վատ հետևանքների կարող է բերել, չնայած մեծահասակների ահաբեկչությունն ևս ունի նաև իր խիստ բացասական հետևանքները:

Սա հատկապես վնասում է տուժողի անձին (Էգոյին): Բուլինգի սպիները երկար են տևում և երբեմն մշտական են, եթե տուժող կողմը չստանա համապատասխան խորհրդատվություն կամ բուժում:

ԱՌԱՋ ԵԿԱԾ ԽՆԴԻՐՆԵՐ

Իմ դասավանդման ընթացքում ես հաճախ եմ ականատես եղել բուլինգի և լսել բուլինգի դեպքերի մասին աշակերտ – աշակերտ և աշակերտ – ուսուցիչ փոխհարաբերություններում:

Այժմ ունեմ մի աշակերտ, որին ճանաչում եմ արդեն 6 տարի: Սկզբում կարծում էի պարզապես ինտրովերտ է, և դա է պատճառը, որ մեկուսացված է և չի շփվում: Ավելին, դեռ տարրական դասարաններից սկսած մայրն է ուղեկցում դպրոց, անգամ բռնում պայուսակը նրա փոխարեն (տղան չունի ոչ մի ֆիզիոլոգիական կամ մտավոր խնդիր, համենայն դեպս դպրոցում ոչ ոք նման խնդրի մասին տեղյակ չէ): Այժմ դա դարձել է ծաղրի մեծ առիթ համադասարանցիների մոտ և բուլինգի ենթարկվելու պատճառ: Շատ համադասարանցիներ հրաժարվում են նրա հետ ընկերությունից և անգամ խմբային աշխատանքներից: Հաճախ եմ նկատել ոչ հարիր արտահայտություններ նրա հասցեին և անգամ ֆիզիկական բռնության դեպքեր: Այս ամենը բերել է նրա լիովին մեկուսացմանը և

⁴ <https://www.educationcorner.com/bullying-facts-statistics-and-prevention.html>

դասապրոցեսին չմասնակցելուն: Որպես համեմատություն կասեմ, որ հեռավար ուսուցման փուլում նրա կողմից ակտիվությունը շատ ավելին էր քան առկա:

Իմ կողմից փորձել եմ մեղմել իրավիճակը նրան ներգրավելով խմբային աշխատանքներում և ստեղծելով շփման եզրեր ընկերների հետ:

Մեկ այլ տղա երեխա, շրջապատի կողմից չհասկացված լինելու պատճառով, խաթարում է դասապրոցեսը՝ հաճախ ցուցաբերում ագրեսիվ վերաբերմունք դասարանի այլ ներկայացուցիչների նկատմամբ: Այս պարագայում բուլինգը խանգարում է դասարանում բարոյահոգեբանական մթնոլորտի ձևավորմանը:

Աշակերտ ուսուցիչ հարաբերության մեջ բուլինգի ականատես, ցավոք, նույնպես եղել եմ: Մի աղջիկ երեխա, որ ապրում է ծանր սոցիալական վիճակում, մերժված է թե՛ դասարանի, թե՛ դասղեկի կողմից: Հաճախ ուսուցիչը հարկ չի համարում անգամ ըստ հավուր պատշաճի զրուցել երեխայի հետ:

Սա բերել է երեխայի տոտալ մեկուսացմանը և սոցիումից փակմանը:

ՏՎՅԱԼՆԵՐԻ ՀԱՎԱՔԱԳՐՈՒՄ

Բուլինգի վերաբերյալ տվյալների շտեմարանների ստեղծման նպատակներից մեկն էլ բուլինգի պատճառները հասկանալու, դրանց կանխարգելման, միջամտության և հետևանքների հետ աշխատելու օրենքներ, քաղաքականություններ, ռազմավարություններ և մեխանիզմներ ստեղծելու համար են: Այն հարցին, թե ի՞նչ մոտեցում ցույց տալ բուլինգի դրսևորումներին հատկապես դպրոցական միջավայրում, ունի իր բարդությունները և դեռևս իրավական և մանկավարժական բանավեճերի հարց է: Նախ և առաջ դա կապված է այն հանգամանքի հետ, որ խոսքը դպրոցահասակ երեխաների մասին է: Բուլինգի միջամտությունը պետք է լինի այնպիսին, որ չվնասի ո՛չ բուլինգի ենթարկվող, ո՛չ էլ բուլինգ իրականացնող երեխային, ավելի խոցելի չդարձնի նրանց և դուրս չմղի սոցիալական միջավայրից:

Բուլինգ կարող է համարվել նաև քրեորեն պատժելի վարքի դրսևորումները, ինչպիսիք են անձի արժանապատվությանը կամ ֆիզիկական առողջությանը վնաս հասցնելը, գողությունը, հարկադրանքը, շանտաժը և այլն: Այս դեպքում, արդյո՞ք դպրոցական բուլինգը ևս նպատակահարմար է քրեականացնել թե ոչ: Այս

առումով, առկա են բուլինգի կանխարգելման կամ դադարեցման բազմաթիվ մոտեցումներ և մակարդակներ.

- Երեխաների իրավունքների պաշտպանության միջազգային հռչակագրեր
- Իրավական կարգավորումներ ազգային օրենսդրության մակարդակում
- Բուլինգի կանխարգելման ազգային ռազմավարություններ
- Կրթության նախարարության կողմից մշակված ընթացակարգեր/համազգային ուղեցույցներ
- Հակաբուլինգային քաղաքականություն յուրաքանչյուր դպրոցի մակարդակում, որը կարող է ամփոփված լինել դպրոցի կազմակերպական/վարքային մշակություն:
- Ուսուցիչների և ծնողների համագործակցային և մասնակցային զգայուն մոտեցումը
- Աշակերտների բարեվարքության և կարգապահության զարգացումը և այլն:

ՀՀ-ում դեռևս չկան բուլինգի վերաբերյալ օրենքներ կամ դրա հաղթահարմանն ուղղված ռազմավարություններ: Մի շարք իրավական կարգավորումներ, այս կամ այն չափով անդրադառնում են բուլինգի տարբեր դրսևորումների: Դրանք են՝

- ՄԱԿ-ի Երեխայի իրավունքների մասին կոնվենցիան, ընդունված 20.11.1989, Նյու Յորքում ՄԱԿ-ի կողմից, վավերացված ՀՀ-ում՝ 22.07.19937
- ՀՀ սահմանադրությունը, ընդունված 06.12.2015
- «Երեխայի իրավունքների մասին» ՀՀ օրենքը, ընդունված 29.05.1996 8
- «Հանրակրթության մասին ՀՀ օրենքը», ընդունված 10.07.20099

Պետք է նշել, որ երեխայի իրավունքները սահմանված են վերը թվարկված իրավական կարգավորումներում և ընդունումից ի վեր արդեն իսկ մեծ դրական ազդեցություն են ունեցել երեխաների իրավունքների իրացման տեսանկյունից: Բովանդակային առումով, օրինակ «Հանրակրթության մասին» ՀՀ օրենքում բավական մանրամասն սահմանված են աշակերտի, ուսուցչի և ծնողի իրավունքները և պարտականությունները: Սակայն, տարբեր ուսումնասիրությունների համաձայն, դպրոցում երեխաների իրավունքների իրացվածության աստիճանը բավական ցածր է, կիրառման մեխանիզմների հստակ չլինելու հետևանքով: «ՀՀ մարդու իրավունքների պաշտպանի գործունեության ուղենիշները, Երեխայի իրավունքների ոլորտում իրավական վերլուծություն» հետազոտությունում (2017) նշվում է, որ երեխաների

իրավունքների պաշտպանության մեխանիզմները դեռևս հստակ չեն, և դպրոցներում հաճախ անպատիժ կերպով ոտնահարվում են երեխաների իրավունքները, և թե՛ աշակերտները, թե՛ նույնիսկ երեխաների պաշտպանությամբ զբաղվող սոցիալական աշխատողները չեն կարողանում պաշտպանել աշակերտների իրավունքները:⁵ Այս համատեքստում, շատ կարևոր է բուլինգի կարգավորման դպրոցահեն միասնական ուղեցույցների առկայությունը: Ուսանելի է Ուելսի փորձը, որը երեխաների իրավունքների արդեն իսկ առկա իրավական կարգավորումների հիման վրա ստեղծեց բուլինգի կանխարգելման համադպրոցական ուղեցույց: Այն հիմք ընդունելով Ուելսի օրենսդրության տարբեր հոդվածներ և ՄԱԿ-ի երեխաների իրավունքների հիմնադրույթները, ստեղծեց պրակտիկ ընթացակարգեր և մեխանիզմներ ներառող ուղեցույց: ՀՀ դեպքում եվս, արդեն իսկ եղած օրենսդրական բազայի և կարիքների գնահատման հիման վրա կարող է ստեղծվել իրավունքների իրացման պրակտիկ մեխանիզմների, գործիքների ուղեցույց, որով կառաջնորդվեն դպրոցները:

ՏԵՍՈՒԹՅԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒՄ, ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՄ

Միջազգային տարբեր զեկույցների, գիտական հոդվածների և փաստաթղթերի ուսումնասիրությունից, բուլինգի տարբեր սահմանումների և մոտեցումների համադրումից, առավել նպատակահարմար է բուլինգի հետևյալ սահմանումը, որը առավել ընդգրկուն և զգայուն է այս հետազոտության համար.

«Բուլինգը անցանկալի, հոգեբանական, ֆիզիկական կամ էմոցիոնալ սահմանների խախտմամբ ագրեսիվ վարքն է դպրոցահասակ երեխաների շրջանում, որը

⁵

https://www.unicef.org/armenia/sites/unicef.org.armenia/files/2019-01/no%20hyph%20report-complaint%20mechanism_HRDO.pdf

ներառում է ուժերի իրական կամ ընկալվող անհամաչափություն, կրկնվող է կամ ունի կրկնման պոտենցյալ»:⁶

Չետագոտությանը մասնակցած աշակերտները, բուլինգը նկարագրելիս ընդգծում են մի ասպեկտ, որը մեր ուսումնասիրած գրականության մեջ այդքան էլ չէր կարևորվում: Դա բուլինգի «բոլորի ներկայությամբ իրականացվելն է», «բարձր-բարձր դիտողություն անելն է», այսինքն, աշակերտի համար նշանակալի առաջնային սոցիալական խմբի՝ դասարանի ներկայությամբ ծաղրի, նվաստացման, բռնության ենթարկվելն է:

Աշակերտները, բուլինգը նկարագրում են հետևյալ բառերով. ճաղր, վիրավորանք, նվաստացում, երեխաների իրավունքների խախտում, ճնշում գործադրել, սեփական կամքը պարտադրել, անհավասար վերաբերմունք, անտեսում, հայհոյանք, անհարմար դրության մեջ դնել, չչփվել, վատ փոխհարաբերություններ, և այլն: Աշակերտները նշել են բուլինգի գրեթե բոլոր ասպեկտները, ֆիզիկականից, մինչ հոգեբանական և սեռական, հոգեբանական սահմանների գաղափարը, բուլինգի զանազան օրինակներ և դրսևորումներ, որոնք փաստաթղթերի վերլուծության ժամանակ արտասահմանյան հողվածներում չէին հանդիպել (ինչպես վերևում նշվեց՝ «բոլորի» ներակայությամբ լինելը:

Բուլինգը ակտ է, որն ունի տարբեր փուլեր: Բուլինգի ծանրությունը տարբերվում է յուրաքանչյուր փուլում: Սկզբում դա սկսվում է արտաքին ազդակներով և հասակակիցների հայացքներով: Չետո երեխան պետք է տանջվի քրքիջների ու շշուկների պատճառով, ուր էլ որ գնա: Չիմա անվանակոչության փուլն է, որում ներառված է հայհոյանքը: Վերջին քայլը ֆիզիկական բռնությունն է, որի ժամանակ երեխաներին կարող են հրել, տապալել գետնին կամ ծեծել: Որոշ դեպքերում ահաբեկչությունը հասնում է այնպիսի ծայրահեղությունների, որ երեխաներին օգտագործում են որպես մշտական ստրուկներ և պարբերաբար ծաղրել:

Չետագոտության արդյունքերը փաստում են, որ դպրոցական միջավայրում մարդկային փոխհարաբերությունները, այդ թվում բուլինգը պետք է դիտարկել առնվազն 2 հարթությունում: Աշակերտ-աշակերտ և աշակերտ-ուսուցիչ: Աշակերտ-աշակերտ փոխհարաբերությունները հետագոտության մասնակից դպրոցականների կողմից ավելի շատ նկարագրվում են խմբային դինամիկայի համատեքստում: Աշակերտների միջև բուլինգը ևս մեծամասամբ հնարավոր է

⁶ <https://study.com/>

բացատրել խմբային դինամիկայի կոնտեքստում, եթե դասարանը դիտարկենք որպես դպրոցականի կյանքում առաջնային սոցիալական խումբ: Թեև բուլինգի պատճառ կարող են դառնալ հասարակությունում առկա կարծրատիպերը արտաքին տեսքի, պահվածքի և այլնի վերաբերյալ, դասարանի ներսում դասարանի անդամները ստեղծում և կիսում են համոզմունքների համակարգ և վարքային սպասումներ, հեղինակության և կարգավիճակի ընկալումներ, լավի ու վատի, ճշտի և սխալի, նորմալի, գեղեցիկի վերաբերյալ պատկերացումներ, ձևավորվում է խմբի ոչ ֆորմալ կառուցվածք (օր. հայտնվում են աշակերտներ, կամ աշակերտների խմբեր, ովքեր հեղինակություն են վայելում մյուս աշակերտների շրջանում և ազդեցություն ունեն դասարանում որոշումների և փոխհարաբերությունների վրա) որոնք էլ մեծամասամբ ընկած են բուլինգի հիմքում: Այդ համոզմունքները առավելապես ստեղծվում են առաջատար համարվող/հեղինակություն ունեցող աշակերտների կողմից, որոնք ձևավորում են դասարանական «խաղի կանոնները»: Աշակերտների մեկ այլ խումբ հետևում է այդ կանոններին, իսկ նրանք ովքեր որևէ պատճառով չեն կարողանում հետևել և համապատասխանել դասարանական սպասումներին, դառնում են բուլինգի զոհ: Իսկ օրինակ ուսուցիչ-աշակերտ փոխհարաբերություններում բուլինգի դրսևորումները ավելի կոնկրետ պատճառներ ունեն, որոնք ըստ աշակերտների կապված են՝ ուսուցիչների մանկավարժական և հոգեբանական հմտությունների պակասի, ուսուցչի անկայուն հոգեվիճակի, աշակերտի կողմից առարկայի և ընդհանուր ուսումնական գործընթացի հանդեպ հետաքրքրության բացակայության և այլ պատճառների հետ:

ԵԶՐԱՅԱՆԳՈՒՄ, ԳՆԱՅԱՏՈՒՄ

ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԾՐԱԳԻՐ ԾՆՈՂՆԵՐԻ ՅԱՄԱՐ

Ծնողները հաճախ սխալվում են՝ ժխտելով, քանի որ չեն ցանկանում հավատալ, որ իրենց երեխան կարող է վտարանդի լինել և ամաչում են: Նրանք չգիտեն, թե ինչպես վարվեն իրենց երեխաների հետ, երբ գտնում են, որ իրենք եղել են ծաղրի և բռնության առարկա: Ահա որոշ քայլեր, որոնք պետք է մեղմեն իրավիճակը:

- ✓ Խոսեք ձեր երեխայի հետ

Նախ և առաջ պետք է ճիշտ հասկանալ, թե ինչ է նշանակում ահաբեկել, բացատրել երեխային, որ կարողանա տարբերել: Փորձագետները սահմանել են

ահաբեկումը որպես գործողություն, երբ մարդը միտումնավոր տանջում է ինչ-որ մեկին Էմոցիոնալ, ֆիզիկական և նույնիսկ հոգեբանական ձևով: Պետք է ասել երեխային, որ կռվարարները կարող են շատ ավելին անել, քան հրելն ու հարվածելը: Ձեր երեխան պետք է հասկանա անհատականության տարբերությունների և ահաբեկման միջև եղած տարբերությունը, քանի որ երեխաները հաճախ հակված են շփոթելու դա: Կռվարարները կարող է փորձեն վախեցնել, վատ բաներ ասել ձեր մասին և խլել ճաշի գումարը: Երբ ինչ-որ մեկն ասում է ձեր երեխային, որ նրանք չեն ցանկանում միասին խաղալ. դա ահաբեկում չէ. Բուլինգն այն է, երբ նրանք ուրիշներին ասում են, որ չխաղան քեզ հետ: Երեխայի համար կարևոր է հասկանալ այս երկու գործողությունների միջև եղած տարբերությունը:

✓ Դուք որպես ծնող ինչպե՞ս կարող եք օգնել:

Բացատրեք ձեր երեխային, որ նա մեղավոր չէ, որ զոհ է դարձել: Ձեր երեխայի ինքնագնահատականը զգալիորեն կվնասվեր մշտական ահաբեկման հետևանքով, և դուք պետք է ասեք նրան, որ դա պայմանավորված չէ իրենով: Խնդիրներն իրականում առկա են հենց կռվարարների հետ: Գնահատեք ձեր երեխային ձեզ հետ խնդիրը քննարկելու համար և վստահեցրեք նրան, որ ճշմարտությունն ասելով նա փրկել է նաև այլ երեխաների, քանի որ հետագա ահաբեկումը կկանխվի:

Ձեր երեխան նույնպես պետք է իմանա, թե ինչպես խուսափել ահաբեկման իրավիճակից: Դուք կարող եք առաջարկել նրանց, որ նրանք փոխեն զուգարանն ու գնան այլ զուգարան, քան կռվարարը: Խնդրեք ձեր երեխային ստեղծել ընկերական համակարգ, որի միջոցով նա միայնակ չէ, երբ նա միջանցքում է: Բացատրեք ձեր երեխային, որ արցունքներով և զայրույթով արձագանքելը չի օգնում, քանի որ դա խրախուսում է կռվարարին: Երբ կռվարարը հասկանա, որ զոհն այլևս չի տխրում, նա կձանձրանա: Ձևացնելով, որ կռվարարն անտեսանելի է, դուք կարող եք ահաբեկումը ձանձրալի դարձնել կռվարարի համար: Սա պահանջում է պրակտիկա, բայց դա շատ արդյունավետ է:

✓ Կապ հաստատել դպրոցի հետ

Կապվեք դպրոցի տնօրինության հետ և կարգավորեք իրավիճակը նրանց հետ համագործակցելով: Մի սպասեք, որ խնդիրները դրանք ինքնուրույն կլուծվեն: Անհրաժեշտ է ուսուցիչների և տնօրենների ներգրավում: Եթե կռվարարը թիրախ է դարձնում ձեր երեխային, ապա հավանականություն կա, որ կան նաև այլ զոհեր: Դարձեք ձեր երեխայի պաշտպանը և ուժ տվեք նրան ինքնուրույն կանգնելու: Ճատ չանցած, նրան կդադարեն բռնության ենթարկվել: Բուլինգին գր շատ ծանր և լուրջ ակտ է, և շատ դպրոցներ այս արարքի նկատմամբ գրոյական հանդուրժողականության մոտեցում են սահմանել: Սակայն դա չի նշանակում, որ դա դադարել է տեղի ունենալ: Սահմանվել են հակաահաբեկչական կանոններ են, որ ստիպում են դպրոցի անձնակազմին ավելի զգոն լինել, սակայն դա միշտ չէ, որ օգնում է: Ծնողները պետք է հզորացնեն իրենց երեխաներին տանը և նրանց այնպես ուժեղացնեն, որ կարողանան ինչ-որ բանով հակազդել: Բուլինգի հետ գործ ունենալը հեշտ չէ, բայց այն պետք է ճիշտ վարվի, հատկապես, երբ ձեր երեխան զոհ է:⁷

6 ՈՐԴԻՆԵՐ ՄԱՆԿԱՎԱՐԺՆԵՐԸ ԿԱՐՈՂ ԵՆ ԿԱՆԽԵԼ ԱՅԱԲԵԿԶՈՒԹՅՈՒՆԸ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒՄ

Մտածեք ձեր դասարանի մասին: Հիմա պատկերացրեք ձեր աշակերտներին: Կա հավանականություն, որ յուրաքանչյուր հինգից մեկը կարող է բուլինգի ենթարկվել: Որպես մանկավարժ՝ ի՞նչ կարող ես անել դրա դեմ:⁸

Կրթության ազգային կենտրոնի տվյալներով՝ 2016 թվականի դրությամբ աշակերտների ավելի քան 20 տոկոսը հաղորդում է տվել բռնության մասին:

Սա կատաստրոֆիկ վիճակագրություն է. հատկապես հաշվի առնելով այն ծանր հետևանքները, որ բուլինգը կարող է թողնել թիրախների վրա: Թիրախավորված երեխաները հաճախ տառապում են դպրոցում վատ առաջադիմությունից, քնի խանգարումից, տագնապի զգացողությունից և դեպրեսիայից: Ավելին, բուլինգի

⁷ <https://www.armeniaeducation.info/>

⁸ <https://www.lesley.edu/>

գոհերը ավելի հակված են այնպիսի ռիսկային գործողությունների, ինչպիսիք են թմրանյութի օգտագործումը, բռնի վարքագիծը և այլ խնդրահարույց արարքներ: Որպես մանկավարժ՝ ի՞նչ կարող եք անել, որ ազդեցություն ունենաք: Ինչպես ստեղծել միջավայր, որ կարողանաք կանդել բուլինգը ի սկզբանե: Ահա վեց ռազմավարություններ, որ կօգնեն այս գործում:

1. Սովորեցրեք բարություն և կարեկցանք:

Երեխաները, որ ունակ են հարցին ցուցաբերել բազմակողմանի մոտեցում, քիչ հավանական է, որ դիմեն բուլինգի: Որպես ուսուցիչ՝ գտեք ուղիներ՝ օգնելու երեխաներին հասկանալ և գնահատել իրենց ինքնությունը ինչպես նաև մյուսները:

2. Ստեղծեք կապի հնարավորություններ: ⁹

Դպրոցում համայնքի մաս լինելու զգացողություն զարգացնելը կարող է նվազեցնել ահաբեկման դեպքերը և նպաստել թիրախավորված աշակերտների վերականգնմանը: Չետագոտությունները ցույց են տալիս, որ երբ թիրախավորված ուսանողները կապված են իրենց հասակակիցների հետ, նրանք ավելի լավ են կարողանում հաղթահարել բռնության ենթարկվելը: Չետագոտությունները նաև ցույց են տալիս, որ ուսանողներին սովորեցնելը բարձրաձայնել, երբ նրանք ականատես են լինում ահաբեկչական վարքագծի, և դրա դեմ դիրքորոշում ընդունելը, կարող է ավելի քան 50 տոկոսով նվազեցնել ապագա ահաբեկչական իրավիճակները:

3. Բացահայտեք «դարպասի վարքագիծը»:

Չետագոտողները պարզել են, որ փոքր արարքները հաճախ կարող են ազդարարել օրինաչափություն ահաբեկման համար: Այս «դարպասային վարքագիծ» կոչվող

⁹ <https://ibpaworld.org/>

արարքները կարող է դժվար լինել հայտնաբերել, սակայն դրանց վաղաժամ բացահայտումը կարող է բեկումնային լինել Բուլինգի դեմ պայքարում:

Կան որոշ տարրեր որոնց պետք է ուշադրություն դարձնել;

- Աչքի գլորում
- Երկարատև հայացքը
- Չետ շրջադարձ
- Դաժան ծիծաղել/մյուսներին խրախուսել ծաղրի ենթարկել
- Անվանական կոչում
- Անտեսելը կամ բացառելը
- Ֆիզիկական վնաս պատճառելը
- Լրտեսություն
- Չետապնդում

4. Օգտագործեք արվեստը մթնոլորտ ստեղծելու համար:

Արվեստը կարող է հզոր գործիք լինել՝ օգնելու երիտասարդներին տեսնել տարբեր իրավիճակներ և հեռանկարներ: Դրամայի, գրականության և տեսողական արվեստների օգտագործումը որպես խոսակցության միջոց,

մանկավարժները կարող են օգնել աշակերտներին հասկանալ ահաբեկման բացասական ազդեցությունը:

5. Դպրոցներում նվազագույնի հասցնել «համակենտրոն շրջանակները»:

Սա ճշմարտություն է, որի մասին ուսուցիչներից շատերը չեն սիրում խոսել. մանկավարժները նույնպես կարող են կռվարար լինել: Եվ

երբ ուսուցիչներն իրենց գործընկերների կողմից բռնության են ենթարկվում, նրանց աշակերտները նույնպես կարող են բացասական վերաբերմունք ցուցաբերել:

Ձեր Էներգիան կենտրոնացրեք ուսուցման վրա, ստեղծեք միջավայր, որը կառուցված է դրականի, թափանցիկության և աջակցության վրա:

6. Մասնակցեք սիմուլյացիաներին:

Այն մասին, թե ինչպես կարելի է կանխել և արձագանքել դպրոցներում ահաբեկչությանը, մի բան է, ականատես լինելը բլոքովին այլ է: Առանց համապատասխան նախնական ուսուցման, նոր ուսուցիչների համար կարող է դժվար լինել հստակ իմանալ, թե ինչպես պետք է արձագանքել երբ ի հայտ գան ահաբեկչական իրավիճակներ:

Վերապատրաստման արդյունքում ստացված ինֆորմացիան կիրառելով կփորձեմ ներդնել հետևյալ միջոցառումները:

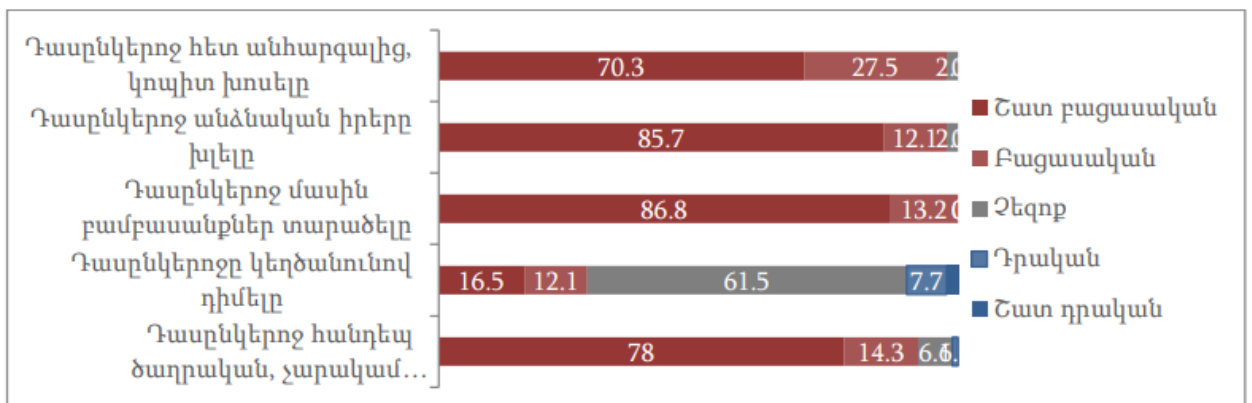
- Կազմակերպել ինֆորմացիոն, որոշ դեպքերում նաև նախազգուշացնող, պաստառների տեղադրում դպրոցի միջանցքներում: Այստեղ կարելի է ներկայացնել բուլինգի հետևանքները թե՛ զոհերի, թե՛ իրագործողների համար:
- Կազմակերպել ցուցահանդեսներ «Իմ լավ ընկերը» թեմայով:
- Չորդորել երեխաներին իրենց հույզերը և զգացմունքները արտահայտել ոչ միայն գործողություններով, այլ նկարելու և արվեստի միջոցով:

Եզրակացություն

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

1. <https://www.nea.org/professional-excellence/school-climate/bullying>
2. «Երեխաների կարծիքով» հարցման արդյունքներ, Երևան 2017
https://resourcecentre.savethechildren.net/node/12512/pdf/yv_brief_version_final_arm.pdf
3. ՀՀ մարդու իրավունքների պաշտպանի գործունեության ուղենիշները երեխայի իրավունքների պաշտպանության ոլորտում. իրավական վերլուծություն, Երևան 2017
https://www.unicef.org/armenia/sites/unicef.org.armenia/files/2019-01/no%20hyph%20reportcomplaint%20mechanism_HRDO.pdf
4. <https://www.educationcorner.com/bullying-facts-statistics-and-prevention.html>
5. https://www.unicef.org/armenia/sites/unicef.org.armenia/files/2019-01/no%20hyph%20report-complaint%20mechanism_HRDO.pdf
6. <https://study.com/>
7. <https://www.armeniaeducation.info/>
8. <https://www.lesley.edu/>
9. <https://ibpaworld.org/>
10. <https://www.arlis.am/>

Գծապատկեր 1. Աշակերտների վերաբերմունքը բուլինգի տարբեր դրսևորումների նկատմամբ

Գծապատկեր 2. Աշակերտ-աշակերտ փոխհարաբերություններում բուլինգի պատճառները

Գծապատկեր 3. Ուսուցիչների կողմից աշակերտների հանդեպ իրականացվող բուլինգի տարբեր դրսևորումների հաճախականությունը ըստ աշակերտների

Որքա՞ն հաճախ եք Ձեր դպրոցում ականտես լինում որ ուսուցիչը

